

řizují tyto úřady samy. Je-li tomu tak nebo onak, vyplývá z jednotlivých příslušných a uvedených předpisů. V některých záležitostech obmezuje se činnost j. sp-y na spolupůsobení s jinými orgány státní správy (na př. ve stavebních záležitostech).

Literatura.

Fleischmann-Stengel: „Wörterbuch des deutschen Staats- und Verwaltungsrechts“, Čl. „Justizverwaltung“, II 479 násl.; Mischler-Ulbrich: „Österr. Staatswörterbuch“, Čl. „Justizministerium“, III² 640 násl.; Ulbrich: „Handbuch der österr. Verwaltung“, I 133 násl.; Kaserer: „Handbuch der österr. Justizverwaltung“, I—IV, 1882—1884; Weyr Frant.: „Československé právo správní“, 21 násl.; Weyr Frant.: „Soustava československého práva státního“, 28, 235 násl.; Klein-Engel: „Der Zivilprozeß Österreichs“, 55 násl.

Robert Mayr-Harting.

Kaducita.

A. Kaducity státní. — I. Obecné kaducity: 1. Terminologie a pojem. 2. Vývoj. 3. Podmínky. 4. Předmět. 5. Řízení. 6. Práva dědiců proti tisku. 7. Odúmrtné právo mezinárodní. II. Odumřelá deposita a jiné propadlé hodnoty. — B. Kaducity mimostátní.

A. Kaducity státní.

I. Obecné kaducity.

1. Terminologie a pojem. Připadá-li pozůstalost státu, poněvadž tu není dědiců, mluví se v českém jazyku o odúmrti, latinsky o bonum vacans, ius bonorum vacantium, ius caducum, ius devolutionis, německy o Heimfallsrecht (z nápadu na lenního nebo vrchnostenského pána), Kaduzitätsrecht, Kaduzität, francouzsky o déshérence (deest heres), vlašsky o devoluzione. V širším smyslu znamená „caducum“ (od cadere) každou propadlou hodnotu.

Povaha práva státu na odúmrt posuzuje se různě. Vidí se v něm buď soukromé právo dědické nebo veřejné právo státu, které se označuje jako ius superioritatis, jako právo regální, jako právo okupační na věci bez pána nebo výkon jeho výhradného vlastnictví (dominium eminens) na všechny věci ve státě, jichž užívání jednotlivcům jen ze své dobré vůle povoluje. Obecné právo dospělo ve sporu o právní povaze státního práva odúmrtného k tomu, že je považuje za právo dědické. Někteří spisovatelé vidí však v odúmrtném právu státním jen ob-

dobu práva dědického, dokazující z pramenů, že stát je zde pouze „heredis loco“.

V českém zemském právu hledí se na odúmrtné právo státu jako na právo veřejné. Statek odumřel a proto připadá veřejné moci. Také Obnov. zřízení zemské pro Čechy (O XXX, XXXI) a pro Moravu (464, 465) mluví při tom o právu komory královské, ač povolává královskou komoru v 5. počtu ku pozůstalosti, když ani krevních přátel, ani manžela není. Novellae declaratoriae prohlašují toto právo královského fisku v 5. pořádku (Kk II) za ius fiscale (Kk XLIV), které králi českému jako každému králi v jeho království přísluší. Stát má tu ius successiois z důvodu svého fiskálního práva. Ohlas těchto názorů jeví se i v příštím zákonodárství rakouském. Neue Satzung und Ordnung des Erbrechts außer Testament pro Dolní Rakousy ze dne 28. V. 1720 (Pars III, tit. 15, § 1, 2) prohlašuje pozůstalost, není-li tu dědice, za odúmrt (erblos), která zeměpánovi připadá. Codex Theserianus (II, Cap. XX, § XXIV, 181) přikazuje odúmrt jako „erbloses Gut“ panovníkově komoře, která tu jedná pak „an Erbes statt“, majíc všechny dědické výhody (Erbvorteile) a nesouc všechna dědická břemena. Právo toto připadá vladaři jako „Wirkung der Landeshoheit“ a nikdo nemá si je osobiti, komu vladař povolení k němu nedá. Dvor. dekret ze dne 25. IX. 1789, č. 1052 sb. z. s., klade proti sobě „Privat-Succession“ a „Succession des Staates“. O první je řeč pouze, je-li při zpětném nápadu „nexus feudalis“. Podle patentu ze dne 20. XII. 1790, č. 97 sb. z. s., podléhá jiné než vrchnostenské jmění vrchnostenských poddaných záboru státnímu (Einziehung des Staates). Vzorem pro příští úpravu odúmrtného práva státního byl předpis § 23 patentu ze dne 11. V. 1786, č. 540 sb. z. s., pro posloupnost v německých zemích dědičných. Znění jeho s malými změnami objevuje se v § 556 prvotního návrhu a v § 752 revidovaného návrhu k rakouskému občanskému zákoníku, dále v II. díle § 536 zákoníku západohaličského a pak také v § 760 o. z. o. rak.

Stejně povahy bylo odúmrtné právo podle občanského zákoníku saského (§ 2618 až 2620). V podstatě i odúmrtné právo pruské. Pruský Landrecht zařadil předpis o odúmrtném právu státním do titulu o právech státu na statky a věci bez pána (II. díl, 16. titul). Stát má však v příčině pozůstalosti stejné právo a stejné povinnosti jako obecný dědic. Z předpisů těchto

se dovozovalo, že je stát privilegovaný okupant, ale také že je skutečný dědic. Vyskytlo se též mínění, že je successor honorarius. Německá teorie podle obecného práva uznávala dědické právo státu. Podle ní přiznává německý zákoník občanský z r. 1896 státu, není-li tu jiných dědiců, právo dědické (§§ 1935, 1964 až 1966). Švýcarský zákoník z r. 1907 (čl. 466) povolává v poslední řadě k dědictví buď kanton bydliště zůstavitelova nebo obec, kterou kanton k tomu opravňuje. Francouzský code civile v čl. 539 a 713 přikazuje odúmrtí státu (domaine public). Francouzská teorie vidí v právu státu na odúmrtí výkon jeho suverenity. Neschází však mínění, které hledí na stát jako velkou kolektivitu, k níž nás mnohý vztah poutá. Odůvodňují-li tyto vztahy jinde, jako na př. při příbuzenství, právo dědické, mohlo by se uznati i při této velké kolektivitě. Dědické právo přiznává státu na odúmrtí španělský zákon z r. 1888 (čl. 956). Zavazuje jej však, aby nabytí pozůstalost věnoval účelům dobročinným a bezplatným školám místa nebo provincie bydliště zůstavitelova nebo takovým účelům všeobecně prospěšným. Ústavy tyto mají v příčině případného jmění táž práva a povinnosti jako jiní dědicové (čl. 957). Také italský zákoník z r. 1865 (čl. 721 a 758) povolává stát k odúmrti jako dědice.

Vývoj zákonodárství rakouského měl přirozeně i v rakouské praxi svůj ohlas. Cirkulář dolnorakouského apelačního soudu ze dne 13. IX. 1820, č. 1701 sb. z. s., prohlášoval odúmrté právo státu za finanční, zeměpanský regál. Soudy ve svých rozhodnutích poukazyvaly na to, že v § 760 o. z. o. mluví se o pozůstalosti bez dědiců. Stát není dědic, ale má právo, aby pozůstalost zabral (einziehen, Nowak, IV, 41).

Starší rakouská teorie viděla v odúmrtém právu státním jakési „Majestätsrecht“ na výhradnou okupaci věcí bez pána, v užším smyslu na okupaci odúmrti. Novější teorie vytýká vesměs, že tu nejde o žádné dědické právo státu, nýbrž o universální sukcesi, která má se posuzovati podle analogie práva dědického. Také se praví, že má stát postavení „heredis loco“ a že jeho právo na odúmrtí na veřejném právu spočívá a právu dědickému je podobné. Šprávně lze říci, že odúmrté právo státu je zvláštní druh posloupnosti universální.

Podle obyčejového práva na Slovensku povolává se stát ku pozůstalosti, není-li tu dědice zákonného nebo testamentárního.

Návrh občanského zákoníka pro Uhry přiznává fisku právo dědické (§ 1543). Fiskus má však použití připadlé pozůstalostní hodnoty k nadacím pro chudé, nemocnice, dělníky, ochranu mládeže, školy anebo pro jiné obecně užitečné úkoly.

První novela k občanskému zákoníku, ač § 760 o. z. o. nově formulovala, nezměnila ničeho na právní povaze odúmrtého práva státního. Revidovaná osnova občanského zákoníka československého toto její znění převzala.

2. Vývoj. V právu německém tvoří odúmrtí jeden z regálů královských. Když místním drobením královské moci přešlo mnohé královské právo na místní pozemkovou, soudní nebo městskou vrchnost, vykonávala právo na odúmrtí tato vrchnost. Po recepci práva římského křísilo se zase podle římských předpisů právo krále a zeměpána. U Římanů stanovil již zákon Julia Caesara (lex Julia) právo státu na „bona vacantia“. Připadala národu římskému (aerarium populi Romani). Za císařství měl na ně nárok císařský fiskus. Tento vymáhá je od jiných svazků, když na základě svých privilegií právo odúmrté pro sebe vykonávaly. Za císařství připadala fisku také pozůstalost, které dědicové pro svou nehodnost nabýti nemohli.

Odúmrtý regál stal se podle římského práva obecným právem zemí rakouských. Zeměpáni dávali tu expektance na statky, které dosavad ani neodumřely. Zemské zřízení tyrolské má již v XVI. stol. odúmrté předpisy. V zemích alpských platí z počátku zásada, že nápady nejdou nikdy na zpět. I rodiče vylučují se z dědictví. Později jdou však nápady i na příbuzenstvo pobočné. Přihlásí-li se dědicové do 32 let, vydává jim fiskus pozůstalost i s užitky.

V zemském právu českém mělo odúmrté právo královské široký rozsah. Je prastarého původu. Již v XIII. stol. označuje se jako „ius antiquorum principum“. Česká šlechta žila v nedíle. Osoby v nedíle měly všechny statky ve vespolečném vlastnictví. V čele nedílu stál vladař, otec, starší bratr nebo starší strýc. Oddělil-li vladař koho na jeho žádost z nedílu, a oddělený nezaložil nedílu nového, připadala jeho pozůstalost králi jako odúmrtí. Král na tuto odúmrtí uděluje již napřed výprosy. Osoby, které nebyly v nedílu, čelily tomuto právu královskému tím, že uzavíraly s jinými osobami spolky neboli stupky. Spolky tyto byly smlouvené nedíly. Osoby ve spolku dědily vzájemně po sobě. V Čechách

koncem XV. stol., na Moravě částečně již dříve a pak vůbec v stol. XVI. uznalo se dědické právo všech příbuzných, dílných i nedílných. Obnov. zřízení zemské, jak již uvedeno, zařazuje právo královského fisku do 5. počtu posloupnosti po všech ostatních dědicích.

V zemích rakouských byly po občanském zákoníku o odúmrtném státním právu vydány ještě dvor. dekret ze dne 12. X. 1835, č. 90 sb. z. s., a, hledíc ku řízení, cis. patent ze dne 9. VIII. 1854, č. 208 ř. z. o řízení nesporném.

K odúmrtnému právu státnímu může se zaujmouti různé stanovisko. Směr individualistický cílí k tomu, aby se obmezilo. Co nejrozsáhleji rozpíná proto příbuzenství, které dává nárok ku dědictví. To je stanovisko německého občanského zákoníka, který povolává k dědictví příbuzné podle pěti a ještě dalších řádů, kterých již ani nevypočítává (§ 1929). Jiný směr chce dědické právo příbuzných co nejvíce obmeziti. Jeho extrém potlačuje dědické právo vůbec. Mírnější náhledy žádají aspoň, aby dědické právo příbuzných nešlo příliš daleko. Utilitaristická filosofie ze začátku XIX. stol. chtěla dáti právo dědické jen dětem, rodičům a sourozencům. Podobné úvahy přiměly i redaktory novely k občanskému zákoníku rakouskému, aby obmezili právo dědické z dřívějších šesti pouze na čtyři parentely. Uvádělo se pro to, že docela vůli zůstavitele odporuje, dostane-li se pozůstalosti osobám, o kterých zůstavitel ani tušení neměl. Tím tedy vlastně novela, obmezivši řady posloupenské příbuznosti, postavila odúmrtné právo státní do příznivější situace. Před první novelou vyskytovalo se odúmrtné právo státní nejčastěji při pozůstalostech dětí nemanželských, poněvadž podle § 754 o. z. o. dědila jenom jejich matka (GU 10482, 10985, 11745, 12215, 13197, 13200, 13454, 13752, 14054, 15112, N. F. 80). Když tedy první novela vyrovnala pro dědickou posloupnost nemanželské děti manželským dětem matky, zúžila tím značně odúmrtné právo státní. Vládní předloha velké novely a také návrh komise panské sněmovny prikazovaly státu odúmrtnou pozůstalost vzhledem k jeho úkolům o sociální péči, o sociální pojištění a o všeobecně užitečné cíle humanitní. Finanční ministerstvo tomuto dodatku odporovalo, poněvadž samostatné účtování odúmrtních hodnot nedá se prováděti a poněvadž stát pro sociální péči více vydává, než tyto hodnoty činí.

Také kritika nebyla tomuto dodatku přízniva, prohlašujíc jej za zákonodárnou frázi. V první novele, která z osnovy velké novely byla nejprve vydána, se tento dodatek více neobjevil. Staré znění § 760 o. z. o. odkazovalo ještě na osoby, jež podle politického zřízení vedle státu mají právo na odúmrti. Novela tento dodatek vypustila, poněvadž toho času již žádné takové právo nebylo platné, jak níže bude uvedeno. Schiffner (*Die Erbrechtsreform*, 58) s uspokojením k tomu připomínal, že pochybná odúmrtná práva města Vídně a Prahy tím šťastně na dobro jsou odbyta. Text § 760 o. z. o. byl jednak podle § 1936 něm. obč. z. upraven, jednak tak volen, aby tu odúmrti byla jen tehdy, není-li ani žádného ustanoveného, ani z rodinného práva, ani substitucí, transmisí neb akrescencí povoláného dědice, ani legatáře.

3. Podmínky. Příčiny, proč dojde k odúmrti, jsou povahy formelní anebo materiální. O formelních příčinách bude jednáno v odstavci 5. při řízení. Materiální jsou všechny ty, kde dědic se sice přihlásí, ale soud jeho dědické právo neuzná, na př. pro dědickou nezpůsobilost, nehodnost nebo vyloučení platným testametem, anebo za neplatné prohlášení na žalobu státu, který odúmrti se domáhá.

Odúmrti tu není, když zákon sám přiznává uvolněnou pozůstalost někomu jinému. Není tu odúmrti, uvolní-li se podíl testamentárního spoludědice, poněvadž podle § 560 o. z. o. a násl. přirůstá ustanoveným dědicům jiným. Odúmrti tu není, uvolní-li se podíl jednoho zákonného dědice, poněvadž přirůstá zákonným dědicům jiným (GU 3780). Jsou-li dědicové ustanoveni k určitým dílům, připadá uvolněný podíl podle § 562 o. z. o. dědicům zákonným. Může to býti i pozůstalý manžel. Nenabudou-li tito, má panující mínění za to, že pak uvolněný podíl připadne jako odúmrt státní. Správnější je mínění (Pfaff-Hofmann, II, 788), že připadá tu uvolněný podíl dle § 726 o. z. o. (*argumento a minori ad majus*) ustanoveným dědicům. Dědicové ustanovení jsou jistě bližší k uvolněnému podílu než stát, jemuž připadá až pozůstalost, která odumřela (§ 760 o. z. o.: *erbloses Gut*).

Odúmrti tu není, když není sice dědiců, ale legatáři chtějí dědit jako dědicové (GU N. F. 633, *Vážný civ.* 1143). Za odúmrt nepovažovala se také pozůstalost, která transmisí přešla ze zemřelé nemanželské matky na

nemanželské dítě, zemřelo-li dříve, než se ku dědictví přihlásilo (GU 13197, 13752, 14054, 14133, 15112, N. F. 80). Odúmrtný nárok z transmise se tu odmítal, poněvadž stát není dědic, máje pouze postavení dědici podobné a právo podružné, není-li tu dědiců. Ministerstvo financí poukázalo proto výnosem ze dne 21. IV. 1898, č. 18146, finanční prokuratury, aby se o odúmrtní z důvodu transmise neucházely.

Odúmrtní není podíl nepominutelného dědice, je-li tu pro celek pozůstalostní substitute. Právo na povinný díl může prováděti pouze nepominutelný dědic, nikoli stát, na něhož by vysouzený povinný podíl po nepominutelném dědici snad připadl. (Jinak GU 473.)

Podle nařízení dvorské vojenské rady ze dne 29. IV. 1757 připadaly odúmrtní osob, podléhajících vojenské pravomoci, invalidnímu fondu. Dle výnosu ministerstva spravedlnosti ze dne 26. III. 1875, č. 12922, je však naložiti s těmito odúmrtní jako s odúmrtní osob civilních.

4. Předmět. Odúmrtní pojmově předpokládá statek, který odumřel, nemaje svého pána. Je to activum, zbylé po zůstaviteli po zaplacení všech passiv. Tím liší se od pozůstalosti, která je úhrnem aktiv, i passiv. Přílehlavě to vyjadřovalo tyrolské zemské zřízení, že to je „übertewr“, kteréhožto slova se užívalo v právu zástavním pro hyperochu. Odúmrtní znamená příliv hodnot do jmění státního. Je-li pozůstalost předložena, jsou tu věřitelé se svými nároky. Nelze tedy ani říci, že by statek odumřel (GU N. F. 2038). K pojmu odúmrtní nenáleží, aby stát měl povinnost nějaké likvidace mezi pozůstalostními věřiteli. Tomu slouží řízení exekuční a konkursní.

Odúmrtní může býti také část pozůstalosti. Odmítnou-li dědicové zákonní nebo testamentární, jak ad 3 bylo uvedeno, určitou kvotu (§§ 562 a 563) a nenabudou-li ani podle § 726 o. z. o., případně uvolněný díl jako odúmrtní státu. Přirůstá-li podíl samočinně k podílům druhým, nelze se ho vzdáti, a nemůže býti také žádné odúmrtní.

Není-li tu příbuzných světského kněze, připadá jejich jedna třetina podle § 3 dvor. dekretu z 18. VII. 1772, č. 1417 (Kropatschek), jako odúmrtní státu.

Stát nabývá ze smlouvy pojišťovací na život nebo na úraz sumu pojištěnou, zní-li pojistka na dědice, ovšem nikoli jako dědic, nýbrž jako odúmrtní nástupce. Tak soudí i teorie francouzská. Po francouzském

právu nenáleží však do odúmrtní opuštěné knížky spořitelní.

Při právu původském jako části odúmrtního práva státního se evropské zákonodárství rozchází. Právo původské vzniklo z vladařských privilegií na výhradný tisk. Privilegia tato byla časově obmezena. Z povahy věci samé již plynulo, že privilegia tato na stát jako bonum vacans nepřecházela. Když se však začalo viděti v právu původském jakési právo materiální, mohlo se již přijíti k myšlence, že také do odúmrtního práva státního může býti pojímáno. Některé evropské státy, jako Anglie, Belgie, Itálie, Nizozemí, Španělsko, Švédsko a Švýcarsko nárok na ně činí. Některé, jako Dánsko, Maďarsko, Německo, Norvéžsko, Rakousko je z odúmrtního práva vylučují. Některé, když není dědiců, aspoň věřitelům exekuční postih zachovávají (Francie a Portugalsko). Z odúmrtního práva je vylučuje také československý původský zákon č. 248/26 Sb. Pro vyloučení práva původského z odúmrtní se uvádí, že se odúmrtní s právem původským vůbec nesaší. Z důvodů politických nelze připustiti, aby stát jako odúmrtní nástupce autora, který mu není právě příjemný, potlačoval. Pro vyloučení práva odúmrtního při právu autorském mluví však i ohledy kulturní. Duševní plody nesmějí zůstatí ve výhradném vlastnictví ani jedince, ani státu. Lacinou publikací třeba je učiniti vlastnictvím všech. Podobné důvody vedly také československého zákonodárce k tomu, aby od nějakého veřejného vlastnictví k dílům původským upustil.

Stejně jako právo autorské nepřipadá na stát také právo patentní, jak výslovně § 18 zákona ze dne 11. I. 1897, č. 30 ř. z., stanoví. Dvor. dekret ze dne 14. XI. 1811 pokládal za potřebné ještě stanoviti, že při promlčení pohledávek nemůže se právo odúmrtní nikým vykonávati, nýbrž že promlčení přichází k dobru dlužníkovi. Také teorie to vytýkala.

5. Řízení. Odúmrtní řízení upraveno bylo částečně dvor. dekretem ze dne 12. X. 1835, č. 90 sb. z. s., a cís. patentem ze dne 9. VIII. 1854, č. 208 ř. z. Před vydáním těchto zákonů byly tu různé pochybnosti. Nebyli-li totiž dědicové známi, ustanovoval se pro ně opatrovník, který měl podle §§ 276, 805 a 811 o. z. o. povinnost, aby projednání pozůstalosti provedl. Čistá pozůstalost uložila se pak pro dědice jako soudní depositum, a připadla státu teprve jako propadlé depositum, nepřihlásil-li se o ně v době pro-

mlčecí nikdo z oprávněných. Ale soudy konečně uznaly, že se dědicové po uplynutí vyzývací lhůty více hlásiti nemohou, takže se pozůstalost jako odúmrť inkameruje a dědicům se jen zůstavuje, aby si své nároky proti státu provedli.

Dvor. dekret z r. 1835 podle této praxe vyhradil již státu odúmrť, nepřihlásí-li se dědicové na veřejnou vyhlášku. Nesporný patent z r. 1854 rozlišil pak tři skupiny dědiců: 1. dědice soudu úplně neznámé, 2. dědice známé, ale nehlásící se (§ 128) a 3. dědice, soudu sice známé, ale neznámého bydliště (§ 131). Pro dědice ad 1. vyhlásí se edikt. Uplyne-li jeho lhůta marně, má se podle § 130 pozůstalost fisku jako odúmrť odevzdati. Totéž platí ad 2., nehlásí-li se známí dědicové. Pro známé dědice neznámého bydliště ad 3. zřídí však soud opatrovníka, který pozůstalostní řízení sám provede a čistou pozůstalost u soudu složí až do provedení důkazu smrti anebo prohlášení za mrtva. Neprovede-li nikdo z oprávněných tento důkaz nebo prohlášení za mrtva, případně hotovost u soudu uložená státu až jako propadlý deposit. Když v případech ad 1. a 2. má soud pozůstalost státu jako odúmrť odevzdati, nezahájí žádné pozůstalostní projednávání (Erbverhandlung). Nejdeť tu více o projednávání nároků dědických, nýbrž o řízení odúmrtné za účelem odevzdání pozůstalosti státu. Dá za tímto účelem příslušnému úřadu zprávu. Podle § 2, odst. 4., nařízení veškerého ministerstva ze dne 9. III. 1898, č. 41 ř. z., a § 1 nařízení vlády republiky Československé č. 313/19 Sb. zastupuje stát v historických zemích ve věcech odúmrtných finanční prokuratura. Podle nařízení vlády č. 279/19 Sb. zastupuje erární majetek na Slovensku generální finanční ředitelství pro Slovensko. Pro Podkarp. Rus bylo zřízeno vládním nařízením č. 59/22 Sb. hlavní finanční ředitelství v Užhorodě. Ve Francii zastupuje stát administration de domaines.

Stát nečiní žádné dědické přihlášky. Nenít dědic. Finanční prokuratury nebyly si často svými úkony jisty. Podávaly často jménem státu dědické přihlášky (GU 2473, 13197, 14133, 15112) anebo se přihlašovaly s nárokem podle § 760 o. z. o. v zastoupení odúmrtného eráru (GU 13752, 14054). Mísily se do jednání pozůstalostního mezi dědice (GU N. F. 2891) a soudy samy rozhodovaly, zda dědicové nebo finanční prokuratura má roli žalobce (GU 2473, 10985, 11870, 12215, 14133, 15112, 15942).

Dědic z testamentu osoby šílené poukazuje se na pořad práva proti finanční prokuratuře (GU 6528). Finanční prokuratura sama žádá za prohlášení odúmrťi (GU 11745, 11870, 12050). Případně-li odúmrť státu po osobě, která by se za mrtvou prohlásila, finanční prokuratura sama za toto prohlášení žádá (GU N. F. 2891). Nejistota tato byla zaviněna nedostatkem podrobných předpisů o řízení odúmrtném. Teprve po těchto neurčitostech přišlo se k jakési pevnější formě.

V řízení odúmrtném provádí se materiální nárok státu na odúmrť. Výrok soudní jej nezakládá. Jen deklaruje (GU N. F. 5440). Je-li zde nějaké řízení pozůstalostní mezi dědici, nemůže finanční prokuratura do něho zasahovati. Nemůže si stěžovati do opatření, které soud při projednávání pozůstalosti mezi dědici učiní. Nemůže žádati, aby někdo za mrtva byl prohlášen a aby pak z tohoto prohlášení státu odúmrtný nárok vzešel. Právo takové nedává jí ani § 760 o. z. o., ani § 130 řízení nesp. Pokud obecně již napřed nějaký nárok chrániti se dá, lze také odúmrtný nárok ochrániti a zajistiti (Zentralblatt, 29, 368, poněkud jinak).

Zprávou, kterou soud finanční prokuratuře podle § 130 nesp. patentu podá, zahájí se odúmrtné řízení. Soud z úřední moci provede soupis odúmrtného jmění (§ 92 nesp. pat.). Finanční prokuratura jménem státu buď odúmrť přijme anebo odmítne, je-li pozůstalost předložena. Někteří spisovatelé (Till, Touaillon) mají za to, že stát nabývá odúmrťi ipso iure a že ji tedy odmítnouti nemůže.

Je-li toho potřebí, svěří soud finanční prokuratuře podle § 145 nesp. pat. správu a opatrování pozůstalosti. Finanční prokuratura může předsevzítí konvokaci věřitelů. Na prohlášení konkursu nebo redukci legátů nebude míti zájmu a k návrhům v této příčině nemá ani práva, ani povinnosti. Prohlásí-li finanční prokuratura jménem státu, že je ochotna odúmrť převzítí, odpočítají se nebo státem zapraví všechny poplatky, které připadají buď někomu jinému než státu nebo fondům, které stát jen částečně dotuje (§ 155 nesp. pat.). Finanční prokuratuře tu přísluší také právo stížnosti proti útratám pozůstalostního opatrovníka (GU N. F. 5440). Na to pak soud prohlásí, že státu pozůstalost jako odúmrť odevzdává.

Mine-li ediktální lhůta dle § 130 nesp. pat., neměly by se přihlášky dědiců více

přijímati, poněvadž pozůstalostní jednání uplynutím lhůty skončilo a nastalo řízení odúmrtné. Ale prakse připouští tyto přihlášky, pokud odúmrtné právo nebyla odevzdána anebo pokud ještě finanční prokuratura neprojevila ochotu odúmrtné převzít (GU 12050, GU N. F. 6780).

Jakkoli se stát do pozůstalostního řízení nijak místiti nemá, z důvodu svého materiálního odúmrtného nároku má stát v kterémkoli stadiu pozůstalostního řízení a také po jeho skončení právo, aby se na dědicích odúmrtné žalobou domáhal. Právo jeho proti dědici z testamentu promlčuje se podle § 1487 o. z. o. ve 3, proti dědici ze zákona podle § 1485 o. z. o. v 40 letech. Žalobou z důvodu neplatnosti testamentu mohou se bráti v odpor i odkazy.

6. Práva dědiců proti fisku. Stát, jemuž byla odúmrtné odevzdána, má podle dvor. dekretu ze dne 12. X. 1835, č. 90 sb. z. s., postavení poctivého držitele. Může odúmrtné podle § 329 o. z. o. zužitkovat anebo i zničit. Podle rakouské prakse uděloval císař z těchto odúmrtných platů z milosti. Tím se odúmrtné podstatně zmenšovala, ale stát nebyl za to zodpověden.

Dědicové mohou až do 30 let své dědicové právo proti státu žalobou prováděti (§ 180 nesp. pat., GU 8561, 11745, 13454, N. F. 85). Doba tato počítá se ode dne, kdy státu vzešel materiální nárok na odúmrtné. Bude to zpravidla den úmrtí zůstavitelova, poněvadž není-li dědiců, počítá se nápad na stát od této doby. Pro tuto žalobu je příslušný soud pozůstalostní (GU 8008). Stát, který převzal odúmrtné, má vůči legatářům a věřitelům pozůstalosti postavení dědice, jenž přihlásil se cum beneficio inventarii. Vzhledem ku dvor. dekretu z r. 1835 je jeho postavení vůči věřitelům, později se přihlásivším, potud výhodnější, že neručí jim podle stavu aktiv v době nápadu, nýbrž jen potud, pokud je ještě obohacen.

7. Odúmrtné právo mezinárodní. Pro odúmrtné může vzejít kolise odúmrtného práva různých států. Otázky její řešili již právníci italští pro různé italské státy. Od nich pocházejí poučky v traktátech obecnoprávních. Zasius (Responsorum . . . liber II, cons. 17) přikazoval nemovitosti zeměpánovi iure superioritatis. Movité věci a pohledávky jsou však se zůstavitelem spiaty. Tam, kde zemřel, tedy zůstal, a kdo je pán toho místa, tomu připadají. Pro novější teorii je směrdatna právní povaha odúmrtného práva státního. Je-li toto právo právem veřejným, výsost-

ným nebo finančním, zabírá stát z důvodu tohoto práva pozůstalost kohokoli, tuzemce i cizince. Kde je odúmrtné právo státní právem dědicím, platí o něm obecné kolisní normy. Ale i tu se teorie rozcházejí. Někteří přikazují odúmrtné státu vlasti zůstavitelovy. Jiní státu jeho bydliště. Státu bydliště se vydávají někde jak movitosti, tak i nemovitosti. Obecnoprávní teorie, považující odúmrtné právo státní za právo dědicím, vydávala movitosti i nemovitosti cizincovy státu jeho vlasti nebo státu jeho bydliště. Někde lex rei sitae zachovává nemovitosti státu jejich místa, a movitosti podle zásady mobilia sequuntur personam vydávají se státu bydliště zůstavitelova. Soud zůstavitelova bydliště posuzuje podle práva v bydlišti platného právo jeho státu na odúmrtné. Ale teorie tato selže, nemůže-li tu býti reciprocity. Je to zejména tehdy, je-li odúmrtné právo státní v jednom státě právem dědicím a v druhém právem výsostným nebo platí-li pro mezinárodní právo dědicím v jednom státě principu nacionality a v druhém principu domicilu. Ve všech těchto případech zabírá každý stát všechny movitosti i nemovitosti, které se na území jeho nalézají, svým odúmrtným právem pro sebe. K takové kolisi došlo na př. r. 1893 mezi Rakouskem a Pruskem. Pruské ministerstvo financí namítlo, že není žádné smlouvy mezi Rakouskem a Pruskem ohledně odúmrtné Rakusanů v Prusku a Prusů v Rakousku zemřelých. Zemské finanční ředitelství to uznalo vzhledem k výnosu ministerstva spravedlnosti ze dne 30. X. 1858, č. 195 ř. z., o zásadách reciprocity mezi Pruskem a Rakouskem. Také francouzská teorie přiznává francouzskému státu z důvodu jeho suverenity výlučné právo na odúmrtné.

Přísné odvetné právo platilo v XVIII. stol. mezi Rakouskem a Tureckem. Dvor. dekret ze dne 11. VII. 1761, č. 453 sb. z. s., nařizoval jako „Reciprocum“, aby se tureckým poddaným v rakouských státech žádné pozůstalosti nepřikazovaly. Dvor. dekret ze dne 23. XII. 1775 pro všechny pozůstalosti a legáty tureckých poddaných. Teprve dekretem dvor. kanceláře ze dne 10. VII. 1840, č. 453 sb. z. s., upraveny byly vzájemné dědicím poměry mezi Rakouskem a Tureckem podle zásad nacionality. Rakouští poddaní měli movitosti po tureckých poddaných v rakouských státech zemřelých dědit, pokud jim je jako tureckým poddaným turecké právo přiznávalo. Jiné jmění mělo se vydati tureckému

vyslanci nebo nejbližšímu konsulátu. Některým-li turečtí poddaní jmění toto převzítí nebo nečinili-li turečtí nebo cizí poddaní nárok na toto jmění, stalo se odúmrtí rakouského státu. Historie této reciprocity byla asi příčinou, že o tureckých poddaných jednájí i zvláštní §§ 24, 141 až 144 nesp. pat. Byl zde přijat princip domicilu pro movitosti, pokud dědicové jsou usedlí v rakouském státě a za projednávání pozůstalosti rakouským soudem žádají. Pro jiné případy zanechaného movitého jmění, o nichž se §§ 142 a 143 nesp. pat. zmiňují, platí princip nacionality a to i tehdy, když na vyzvání rakouského soudu žádný dědic do šesti měsíců se nepřihlásil. Celá pozůstalost vydá se tu nejbližšímu tureckému diplomatickému zástupci, tedy i tenkrát, případně-li tureckému státu jako odúmrtí.

Pro turecké poddané a také pro jiné cizince platí o nemovitostech *lex rei sitae*, pokud státní smlouvy něco jiného nestanoví. Pro movitou pozůstalost cizince v rakouských zemích, ať zemřel v Rakousku nebo v cizině, platí princip nacionality, pokud odpovídá reciprocitě, jinak *lex rei sitae* i pro movitosti. Princip domicilu platí subsidiárně, měl-li zůstavitel své bydliště v zemích rakouských, ale dědicové tuzemští žádají za projednávání pozůstalosti rakouským soudem a cizí, ediktem vyzvaní zájemci se tomu podrobí. *Lex rei sitae* i pro movitosti platí i tehdy, nedá-li se národnost cizince zjisti. Movitá pozůstalost vydá se do ciziny jen tehdy, když o dědických nárocích úřady v cizině bylo již rozhodnuto. Tuzemské soudy pečují také podle §§ 138 a 139 nesp. pat. o zajištění tuzemských nebo i cizozemských v tuzemsku se zdržujících věřitelů a legatářů. Těchže zásad je užiti při odúmrti. Pokud projednává tuzemský soud pozůstalost, řídí se tuzemským právem. Pro země historické je bývalé rakouské právo dnes právem československým.

Dobrá shoda mezistátní vyžaduje jednotné úpravy mezinárodního práva odúmrtého. Druhá Haagská konference z r. 1891 se proto těmito otázkami zabývala a doporučila vládám, aby odúmrtí zabíral stát, kde se nalézají, není-li dědiců podle práva vlasti zůstavitelovy. K třetí konferenci se Rakousko nevyjádřilo, jiné státy však zásadu přijaly.

Zabírají-li různé státy odúmrti, spadá na ně i povinnost, aby uspokojily pozůstalostní věřitele. Literatura podle vzorů italských otázky tyto záhy již řešila. Při-

šlo se přirozeně k tomu, aby každý stát uspokojil věřitele podle hodnoty, která mu připadla (*Zasius, Consilia, 17: iuxta quantitate bonorum in hoc vel alio territorio inventorum, debita ab hoc vel ab illo domino solvuntur. Stejně Salgado de Somoza, Labyrinthus creditorum, Pars II, cap. 10, num. 45, Stryk, Cap. I., § 48*).

II. Odumřelá deposita a jiné propadlé hodnoty. Dvor. dekrety ze dne 5. VIII. 1779 a 8. III. 1782, č. 36 sb. z. s., předepsaly řízení o odumřelých depositech. Fiskální úřad každé země měl míti péči, aby se řádně ad camerale dostaly. Uplynula-li promlčecí lhůta, v rakouských zemích obvyklá, 32 totiž let, měly býti osoby k nim oprávněné — dvor. dekret ze dne 30. X. 1802, č. 582 sb. z. s., zve je vlastníky — veřejným ediktem býti vyzvány, aby se o ně do roka hlásily. O jejich průkazech má soud de officio nobili rozhodnouti. Nehlásí-li se žádní vlastníci nebo neprokáží-li své vlastnictví, má soud deposita za odumřelá prohlásiti a camerale odevzdati.

Pro Dolní Rakousy bylo tu vydáno zvláštní *circulare* dolnorakouského apelačního soudu ze dne 13. IX. 1820, č. 1701, jež řízení o propadlých depositech podrobně upravilo. Lhůta ediktální prodloužena na jeden rok, 6 neděl a 3 dni. Přihlásil-li se kdo v ediktální lhůtě, měl úřad přihlášku zároveň se svým dobrým zdáním sděliti komorní prokuratuře. Ve věci samé rozhodl pak úřad ex officio nobili a oznámil své rozhodnutí komorní prokuratuře, aby mohla nárok státu na zeměpanský regál prováděti.

Podle dekretu dvor. kanceláře ze dne 7. II. 1837, č. 170 sb. z. s., mají apelační soudy nejméně po 20 letech deposita, která by fisku jako odumřelá připadla, vyhledati, do seznamu zapsati, vlastníky předvolati, a nevyzvednou-li si deposita, státním kasám odvésti. Doba 32 let je podle dvor. dekretu ze 13. II. 1837, č. 173 sb. z. s., doba skutečného uložení deposita. Známé fyzické a morální osoby, které deposita uložily, mají se vyzvati zvláště, jině ediktem, aby své nároky provedly. Dobu 32 let zkrátil dekret dvor. kanceláře ze dne 6. I. 1842, č. 587 sb. z. s., na 30 let. Navrácení v předešlý stav v příčině této lhůty je vyloučeno. § 17 nesp. pat. nemá tu místa. Stojí v patentu ze dne 30. X. 1802, č. 582 sb. z. s., že deposita „nach erloschener Edictalfrist“ odevzdají se fisku (*Ott, Gesch. u. Grundlehren des österr. Rechtsfürsorgeverfahrens, 254/1917*). Rozhodnutí GU

15803 však toto navrácení připoustí, poněvadž podle cit. patentu má soud zkoumati legitimaci nápadníků ex officio nobili. Byla-li deposita nesprávně za odumřelá prohlášena, může se oprávněný domáhati vydání jich na státu žalobou (GU N. F. 5596). Deposita nemohou býti za odumřelá prohlášena, byl-li nepřítomnému zřízen opatrovník (GU 4664).

Za depositum nelze považovati vklad nezletilého ve společné sirotčí pokladně. Tato sirotčí pokladna tvoří zvláštní právnickou osobu. Poskytuje zápůjčky na sirotčí jistoty a z úroků z nich došlých úrokuje kapitály nezletilců, které u ní byly uloženy. Posléz byla organisována cis. nař. ze dne 9. XI. 1858, č. 205 ř. z. Nevyzvedne-li oprávněná osoba na vyzvání soudní kapitál ze sirotčí pokladny, uloží se v soudní deposit, čímž úrokování pomíjí. Není-li pobyt oprávněného znám, musí se jeho kapitál v sirotčí pokladně dále spravovati (§ 217 nesp. pat., jud. 165, GU N. F. 2584).

Zákonem č. 140/19 Sb. byl zřízen poštovní šekový úřad. Podle vyhlášky ministerstva financí, spravedlnosti a pošt a telegrafů s nejvyšším kontrolním úřadem č. 125/21 Sb. má se ho používati k ukládání hotovostí hromadných sirotčích pokladen a civilních soudních deposit, cenných papírů a vkladních knížek.

Nacházejí-li se u politických úřadů nějaká deposita po 30 let, mají podle výnosu ministerstva vnitra ze dne 3. V. 1888, č. 2083, odevzdána býti soudům, aby za odumřelá byla prohlášena. Soudy mají podle nařízení ministerstva spravedlnosti ze dne 12. V. 1888, č. 8062 (Verordnungsblatt č. 21), provésti o nich ediktální a odúmrtné řízení jako depositech soudních.

Při výkonu státní správy i mimo konfiskační tresty často vyskytují se případy, kde některé hodnoty propadají ve prospěch státu. Sem náležejí zejména hodnoty, propadlé ve prospěch státu ve správě soudní, poštovní a železniční.

Najdou-li se u obviněného cizí věci, popisou se podrobně, zamlčujíc jejich zvláštní znamení, ve veřejném ediktu, kterým se vlastník třikrát vyzve, aby se do roka o ně přihlásil. Nestane-li se tak, zařídí státní zástupce jich veřejný soudní prodej. Docílená tržní cena vydá se státu, a oprávněný může ji do 30 let na státu civilní cestou vymáhati. Lhůta tato počítá se ode dne vydání třetího ediktu (§§ 375 až 379

tr. ř., § 78 vyk. nař. k tr. ř. a § 126 trestní instrukce).

Poště je zejména zůstaveno, aby zásilky, které nebylo možno doručiti (§§ 195 až 199 pošt. řádu ze dne 5. IV. 1837, č. 240 sb. z. s.) zcizila a zpeněžila a dosažený výtežek, jakož i nalezené hotové peníze jako příjem poštovní pokladny započítala (§ 185 a 188). Dochází k tomu také, zemřel-li adresát (§ 115), uplynula-li marně lhůta, která ku vyzvednutí uložené zásilky byla stanovena (§ 132), zpečuje-li se adresát vydání potvrzení (§ 133), nebyly-li zásilky poste restante do určité lhůty vyzvednuty (§ 159) nebo byla-li ztracená zásilka zase nalezena, a ten, kdo obdržel již na ni odškodněnou, odmítne ji přijmouti a odškodněnou vrátiti (§ 220).

Pro železnice lze mluvit o státní kaducitě pouze tehdy, nalézají-li se ve státní správě. Případy její nejsou mnohé. Podle čl. 92, § 4, železničního přepravního řádu č. 143/1928 Sb. může železnice podle volného uvážení naložiti nalezeným kusem cestovního zavazadla, které nebylo v příslušných lhůtách požadováno. To platí taktéž podle čl. 30 (§ 4) a čl. 32 (§ 4) mezinárodní úmluvy ze dne 23. X. 1924 (č. 140/1928 Sb.) pro dopravu mezinárodní.

B. Kaducity mimostátní.

Pokud se ještě léna vyskytovala, spadal odumřelý lenní statek zpět na pána, od něhož přišel. Také při felonii. Rakouské zákonodárství v letech 1862, 1867 a 1869 všechna léna zrušilo. Zachováno bylo jenom léno německých rytířů, které i v Čsl. republice nadále trvá.

Stejně jako s odúmrtními lenními bylo to i s odúmrtními vrchnostenskými. Spadaly na vrchnost, od které pocházely. Ještě § 1149 o. z. o. se o nich zmiňuje. Patentem ze dne 7. IX. 1848 bylo toto odúmrtné právo zrušeno.

Jako šlo právo odúmrtné s krále na zeměpána, tak šlo s krále nebo jiného vrchnostenského pána na město. Města dělila se o odúmrtní s městskými chudými nebo s městským kostelem. V Jihlavě připadala z odúmrtní 1/3 pro anima, 1/3 ad vias et pontes a 1/3 ad negotia civitatis.

Staré Město Pražské obdrželo od Karla IV. volné pořizování a právo dědické všech, kteří s městem trpí. Nebylo-li dědiců, kteří s městem trpěli, spadal statek na krále. Taková privilegia dostaly r. 1371 Kutná Hora a Most a r. 1372 všechna krá-

lovská města. Ale města snažila se dostati odúmrti pro sebe. I podařilo se to r. 1372 Plzni, 1386 Kutné Hoře, 1499 Starému Městu Pražskému a 1504 Novému Městu Pražskému. Odboj českých měst za Ferdinanda I. vedl ke konfiskaci jejich statků, ztrátě privilegií a také ztrátě městských odúmrtí. Na jejich prosby vrátil Rudolf II. českým městům polovici městských odúmrtí. Ferdinand III. přiznal (1648, 1649 a 1657) všem městům pražským právo odúmrtí. Marie Terezie r. 1761 pražským městům odúmrti potvrdila, připustivši k dědictví i příbuzné z jiných měst, pokud tato města v příčině pražských měšťanů reciprocity zachovávají. Také Hradčanům, když byly povýšeny na město, dostalo se r. 1756 odúmrtí práva. Všem městům pražským potvrdil privilegia tato ještě František r. 1808. Když nastoupil vládu císař František Josef, nebyla privilegia výslovně potvrzena. Nejvyšším rozhodnutím ze dne 16. XI. 1849 bylo však všeobecně prohlášeno, že potvrzená dřívější privilegia mohou potrvati, pokud nejsou určitým zákonům a zřízením na odpor. Nejvyšším rozhodnutím tímto zmocněno bylo ministerstvo, aby rozhodlo, zda může některá výsada i dále potrvati. Na základě tohoto nejvyššího rozhodnutí vyslovilo ministerstvo vnitřních záležitostí, srozuměvši se s ministerstvem práv a financí výnosem ze dne 6. VI. 1853, č. 9451, že se mají výsadní práva odúmrtí, městské obci pražské propůjčená, podle nichžto ta obec moc měla odumřené pozůstalosti a deposity po pražských měšťanech sobě bráti a podle nichž se domnívala také míti právo k odumřným majetnostem po obyvatelích, kteří měšťany nebyli, jakožto novým zákonům a zřízením na odpor jsoucí, počínajíc ode dne 7. IX. 1848 za uhaslá pokládati. O tom stala se vyhláška místodržícího ze dne 17. VI. 1853, č. 13787, publikována 6. VII. 1853, č. 107, v II. oddělení zemského věstníku vládního pro království české, ročník 1853. Pražská obec, podporována vynikajícími hlasy z kruhů vědeckých (Čelakovský, Pfaff-Hoffmann, Tomaschek), domáhala se u říšského soudu ještě v r. 1889 uznání svých privilegií u příležitosti odúmrti po Štěpánu Bergrovi. Říšský soud však její žalobu rozhodnutím ze dne 17. IX. 1889, č. 164 zamítl (Hye, č. 473).

Také město Vídeň mělo od Albrechta III. z r. 1383 právo na odúmrti, které pozdějšími panovníky několikrát bylo potvrzeno. Na základě nejvyššího rozhodnutí ze dne 16. XI. 1849 zrušilo ministerstvo

vnitřní ve srozumění s ministerstvem práv a financí výnosem ze dne 3. IV. 1855, č. 4020, také toto privilegium a dříve již i jiných měst, jako Sv. Hypolita, Steinu, Mödlinku, Kremže a Badenu. Když se město Vídeň dle svého privilegia r. 1888 odúmrti domáhalo, byl jeho nárok zamítnut (GU 12188).

Také různá sdružení, korporace a ústavy měly své odúmrti. V Čechách připadaly těžařstvu odumřelé kuksy a jiná pozůstalost po těžařích. Universitě vídeňské připadaly odúmrti po profesorech, doktorech a studentech, nemocnicím odúmrti po osobách, v jejich zdech zemřelých.

Stejným způsobem jako v Rakousku zrušeno bylo čl. VII. patentu ze dne 29. XI. 1852, č. 246 ř. z., kterým byl obč. zák. rozšířen na země uherské, i všechno odúmrté právo v Uhrách, Chorvatsku a Slavonsku, vévodství srbském a Temešvářském Banátě. Císařským nařízením ze dne 3. II. 1855, č. 27 ř. z., bylo zrušeno i odúmrté právo, které měl arcibiskup ostřihomský, biskup rábský a arcipat martinskorabské kapitoly.

Od těchto odúmrtí třeba lišiti speciální právo dědické, které mají některé osoby po jiných. Sem patří dědictví řádu německých rytířů na nepořízenou pozůstalost členů řádu (§ 13 patentu ze dne 28. VI. 1840, č. 450 sb. z. s.), dále dědictví maltéžského řádu, zejména jeho pražského konventu po řádových kněžích (dvor. dekret ze dne 22. I. 1818, č. 1408 sb. z. s.).

Literatura.

Anders: „Grundriß des Erbrechtes“; Bar: „Theorie und Praxis des internationalen Privatrechtes“; týž: „Das internationale Privat- und Strafrecht“; Baudry-Lacantinerie: „Traité théorique et pratique de droit civil. Des successions“; D. Böhm: „Handbuch der internationalen Nachlaßabhandlung; Ehrenzweig: „System des österr. allgem. Privatrechts“, II.; Kafka-Krasnopolski: „Das österreichische Erbrecht“; Krčmář: „Právo občanské“, V. „Právo dědické“; Linden: „Abhandlungen über kameral- und fiskal-ämtliche Gegenstände“; Meili: „Internationales Zivil- und Handelsrecht“; Mitlacher: „Prakt. Handbuch des gerichtl. Verfahrens über Rechtsgeschäfte außer Streitsachen“; Neumann: „Internationales Privatrecht“; Planiol: „Traité élémentaire de droit civil“, III; Schiffner: „Die sog. gesetzlichen Vermächtnisse“; Schiffner: „Erbrechtsreform“; Schuster: „Kommentar zum Gesetze über das Verfahren außer Streitsachen“; Starr: „Rechtshilfe in Österreich gegenüber dem Ausland“; Stubenrauch: „Kommentar zum a. b. G.-B.“ I; Unger: „Das österr. Erbrecht“; Windscheid, J.: „Lehrbuch der Pandekten“;

Vesque v. Püttlingen: „Handbuch des in Österreich-Ungarn geltenden internat. Privatrechts“; Walker: „Internationales Privatrecht“; Zittelmann: „Internationales Privatrecht“; Gerichtszeitung, 1855 č. 86, 1901 č. 50; Notariatszeitung 1888 č. 32, 1892 č. 9—12, 1896 č. 22; Jurist. Blätter, 1882 č. 10; Grünhuts Zeitschrift, 28, 161; Wagners Zeitschrift, 1825 II, 68; Der Jurist, 7; Právník, 1893, 584; Mischler-Ulbrich: „Österr. Staatswörterbuch“ Art. „Heimfälligkeiten“, „Kaduzität“. — K historickému vývoji: Čelakovský: „Právo odúmrté k statkům zpupným v Čechách“; Hübnér: „Grundzüge des deutschen Privatrechts“; Pfaff-Hoffmann: „Kommentar, II.; Rauscher: „Dědické právo podle českého práva zemského“; Stieber: „Dějiny soukr. práva v střední Evropě“; Tomaschek: „Das Heimfallsrecht“.

Miloslav Stieber.

Kalendář.

I. Pojem astronomický. — II. Pojem literární.

I. Pojem astronomický. Na území tvořícím nyní Čsl. republiku zaveden byl postupně již v osmdesátých letech XVI. století t. zv. kalendář Gregoriánský, jehož se tu v životě občanském i ve styku úředním výhradně používá. Používání jiných kalendářů (Juliánského a židovského) omezeno je na církevní život příslušných náboženských společností.

S úpravou kalendáře souvisí úprava svátků státem uznaných a počítání lhůt v předpisech práva hmotného i v řízení soudním a správním. (Viz příslušná hesla.)

II. Pojem literární. Kalendář jako zvláštní druh literatury má vznik již v přelomu středověku do novověku a docílil průběhem doby své nynější typické formy.

V oblasti býv. rakouského právního řádu zabývalo se zjevem tím jak právo živnostenské, tak i právo tiskové. Tyto recipované předpisy platí dosud.

V oboru práva živnostenského jde tu o ustanovení § 21, odst. 1. až 4., živn. řádu, kdež stanoveny jsou (mezi jiným) pro obchod s kalendáři odchylky od pravidelných předpisů pro živnosti tiskové, a to ohledně stanovité živnosti a ohledně kompetence živnostenských úřadů k udílení koncese.

V právu tiskovém přichází tu v úvahu ustanovení § 3, odst. 1. a 5., zákona tiskového, jednající (mezi jiným) o povolení k prodeji kalendářů, udíleném místními úřady bezpečnostními.

Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, kde prodej tiskovin ovládán je jinými zá-

sadami právními, takovéto zvláštní úpravy není.

(Blíží viz v příslušných heslech, týkajících se živnostenského práva a práva tiskového.)

Pouze historický význam mají finančně-právní ustanovení o kalendářích, dnes již neplatná. Kalendáře byly od dob Leopolda I. podrobeny zvláštní dani, která byla zařadována do kategorie kolku spotřebního a naposledy byla upravena v celé monarchii cís. pat. č. 345/1850 ř. z. o poplatcích z hracích karet, kalendářův, novin a inserátův. Poplatek činil 6 kr. z kalendáře v tuzemsku tištěného nebo z ciziny dovezeného a byl zrušen v Rak. (spolu s kolkem novinářským) zák. č. 261/1899 ř. z., v Uhrách zák. čl. X/1900.

Josef Hoffmann.

Kancelář presidenta republiky.

President republiky potřebuje nutně při výkonu své pravomoci pomocných sil, jakéhosi osobního sekretariátu. Když se o otázce jednalo, kladla se váha na to, aby se kolem hlavy státu nevytvořila neodpovědná skupina osob, která by mohla provozovati osobní politiku ve státě, prý po vzoru kabinetní kanceláře rakouských císařů. Před soukromým sekretariátem dávala se přednost veřejnoprávní organizaci — a tak vznikl zákon č. 654/1919 Sb. Podle něho k. p. r. (civilní a vojenské oddělení) se zřídila „k obstarávání věcí, jež spadají do oboru působnosti presidenta republiky“. Úředníci a zřízenci této kanceláře jsou státními zaměstnanci, nikoli soukromými zaměstnanci prezidentovými. Jmenuje je podle cit. zákona president republiky „za spolupodpisu ministerského předsedy“ (k tomu § 64 a 81 úst. list). Titul a hodnost jejího přednosty rovněž určuje president. I tu běží o vládní akt, jenž potřebuje k své platnosti kontrasignace ministerského předsedy. Prvnímu přednostovi dostalo se titulu kancléře. Tento titul lze odůvodnit jen osobními kvalitami prvního přednosty, nikoli státoprávními jeho funkcemi, protože jich nemá. Je v čele kanceláře, která vůbec nemá vrchnostenské pravomoci. Slova § 1 zák. č. 654/1919 Sb. „k obstarávání věcí, jež spadají do oboru působnosti presidenta republiky, zřizuje se k. p. r.“ sluší vykládati s největším taktem, protože jinak by se mezi vládu a presidenta republiky vsunulo neorganické cizí rušivé těleso. Může jíti jen o pomocné (přípravné a prováděcí) práce beze všeho státoprávního.